

مکتب اخلاقی اسلام
حسین حقانی زنجانی

۱۵

نظام ریاکاری

ریاکاری و نمایش عمل ، جامعه را بی محتوا و
فاقد مغز می سازد ، جامعه ریاکاران را از درون می بوسد
و فرو می ریزد !

ریا یکی از بلاهای بزرگ روحی است که چه بسا دامنگیر افراد يك جامعه می گردد
و مثل خوره جامعه را از درون ، به فساد و هوسیدگی می کشاند و از نظر روانشناسی ، ریا از
از مظاهر و آثار جاه طلبی بشمار می رود ریاکار با يك سلسله اعمال ظاهری و بی مغز ، درصد
کسب منزلت و موقعیت در میان جامعه می باشد .

بدیهی است که چنین عملی نمی تواند مورد تائید اسلام و حتی هیچ انسان عاقلی
را ربگیرد زیرا فرق بارزی است بین « عمل واقعی » و « نمایش عمل » .

ریاکار با نمایش عمل خیر و اداء يك بازی ماهرانه می خواهد خود را در ردیف نیکو
کاران و مصلحین و پیشگامان هر نوع عملی انقلابی و غیر انقلابی قرار دهد در حالیکه کوچکترین
آثاری از آن ، دوری مشاهده نمی شود روشن ترین مورد ریا ، ریا در عبادات می باشد (هر
عملی از اعمال خیر که قصد تقرب به آن بشود ، طاعت و عبادت محسوب می شود ، خواه
درواجبات باشد یا مستحبات یا مباحات اصلی) عمل ریائی بوسائل گوناگون انجام میگیرد
گاهی توسط برخی از حالات بدن ، باین ترتیب که و در پهای اظهار لاغری و زردی صورت
می کنند تا ثابت کند کمتر غذا می خورد و یا روزه گرفته و شبها بیدار مانده است و بدین وسیله
می خواهد شدت کوشش و تلاش و زیادی اندوه خود را دراموردینی و یا ترس و لرز خود را
از عذاب خداوند و از حوادث هولناک روز قیامت ب مردم نمایش دهد و یا صدای خود را آرام
در می آورد و آنرا بحساب و قار شرعی خود جا می زند و ... !

بدیهی است این گونه امور نه تنها ایجاد منزلت واقعی نمی کند بلکه منافی با تقوا و ایمان واقعی به خداوند می باشد و گاهی با ایجاد برخی از حالات مصنوعی در بدن تظاهر می کند مثل اینکه هنگام رفتن، سرخود را پائین می اندازد و یا با وضع غیرعادی حرکت می کند و اثر سجده بر پیشانی خود ایجاد می کند و لباس خشن و زاهدانه می پوشد همه این حالات برای این است که بمردم نشان دهد که دارای علم و تقوی بوده ، ابدآ علاقه ای بدنیا و زندگی آن ندارد ! .

* * *

در برخی از موارد، ریاکاری متعلق بگفتار و حرکات می گردد مثل اظهار غضب و تأسف در مقابل اعمال زشت دیگران تا به مردم چنین وانمود کند که جدا دیندار بوده از دین خدا حمایت می کند و برابر بمعروف و نهی از منکر کاملاً اهتمام می ورزد با اینکه در ته قلب کوچکترین تأثیری از این اعمال ندارد .

و بهر حال ریاکاری بلاوآفتی است که ممکن است سراغ هر فردی بیاید مخصوصاً متوجه علماء و امراء و صاحب منصبان و متصدیان امور و اهل عبادت می شود .

خلوص نیت

هر عمل وقتی پسندیده است و آثار فردی و اجتماعی و روحی بر آن مترتب می گردد که همانگونه که هست نشان داده شود و مثل آب زلال و صاف از هر آلودگی بدور باشد و هر گونه تزویری در آن راه نیابد چنین عملی است که سرچشمه هر گونه فعالیت های بنیادی پرتوان محسوب می گردد .

از اینرو برای عبادات شرائطی مقرر شده است که مهمترین آن ، اخلاص در نیت است بلکه بالاتر اینکه اخلاص، رکن اعمال عبادی می باشد بطوریکه عمل بدون اخلاص نه تنها مقرب نیست و شخص را به پروردگار عالم نزدیک نمی کند ، بلکه موجب دور شدن از رحمت بی پایان خداوند می گردد و آیات متعددی در قرآن باین حقیقت دلالت دارد از جمله می فرماید : « وما امروا الا ليعبدوا الله مخلصين له الدين حنفاء » (۱)

: « دستور نداشتند جز اینکه خدای یگانه را بپرستند و دین را خاص او کنند . . .

. . . قل اني امرت ان اعبدوا الله مخلصاً له الدين (۲) : « بگو من فرمان

یاخته ام خدا را عبادت کنم و دین را خاص او کنم . »

« وادعوه مخلصین له الدین (۱) : . . . خدا را بخوانید در حالیکه در دین خود،
اخلاص می‌ورزید . . . »

« قل الله اعبد مخلصا له دینی (۲) : بگو (ای پیغمبر) تنها خدا را عبادت میکنم
در حالیکه در دین خود مخلص هستم »

* * *

ریاکاری و نفاق دو صفتی هستند که غالباً از یکدیگر جدا نمیشوند و ریاکاری یکی از
صفات بارز منافقین محسوب می‌گردد چنانکه خداوند در قرآن مجید در سوره م آیات
۱۴۲/۱۴۱ می‌فرماید :

منافقین با خداوند مکرو نیرنگ می‌کنند و لکن خداوند مکرو فریب آنها را جزا
دهنده است و (از صفات چنین کسانی این است که) چون به نماز بر می‌خیزند از روی کسالت
و کراهت بوده و خود را به مردم می‌نمایانند و ریا می‌کنند و خدا را یاد نمی‌کنند مگر کمی،
مردد بین کفر و ایمان هستند نه با گروه مؤمنین اند چون باطن ایشان کفر است و نه با گروه
کفارند چون ظاهر آنها اسلام و به مؤمنین شبیهند چنانکه مشاهده می‌کنید ریاکاران، درونی
پاك و ایمانی واقعی ندارند گرچه به ظاهر خود را در زمره مسلمانان می‌پندارند و لکن ریاکاری
همواره هم‌مرز شرک می‌باشد از این رو در برخی از روایات از ریا به « شرک اصغر » تعبیر
آورده شده است .

چنانکه پیغمبر اکرم فرمود : آنچه بیشتر شما را از آن بر حذر می‌دارم شرک کوچک
است ، پرسیده شد ای پیغمبر گرامی شرک کوچک چیست ؟ فرمود : ریا - روز قیامت
وقتی که خدای تعالی جزای بندگانش را می‌دهد خطاب به اهل ریا می‌فرماید : شما به آن
کسانیکه برای آنان عمل می‌کردید مراجعه کنید و پاداش خود را از آنان بگیرید (۳)

از حضرت باقر (ع) و حضرت صادق (ع) روایت شده است که می‌فرماید : اگر شخصی
عملی بجای آورد و قصدش رضای خدا و ثواب آخرت باشد (ولکن) آنرا به قصد خوشنودی
و جلب رضایت مردم بجای آورد ، مشرک خواهد بود . (۴)

از این جهت است که در قرآن خداوند به ریاکاران وعده عذاب می‌دهد چنانکه خداوند
در سوره « ماعون » می‌فرماید : « عذاب سخت برای نماز گزاران ریاکار است ، آنانکه
از نماز خود غافل و بی‌خبرند و آنرا وقتی نمی‌نهند ، آنانکه در کارهای خود ریا می‌کنند تا

۱ - سوره ۷ آیه ۲۸ ۲ - سوره ۳۹ آیه ۱۶

۳ - جامع السعادات ج ۲ ص ۳۸۳ ۴ - بحار الانوار

مردم مدحشان کنند» (۱)

اصولا باید توجه داشت که مغز هر عملی و باطن هر فعل عبادی اخلاص در آن است و بمنزله گیاهکی است که در داخل هر هسته‌ای وجود دارد بطوریکه رشد و نمو هردانه و شاخ و برگ و میوه و بالاخره آثار هر روئیدنی وابسته بانست و اگر گیاهک هر هسته‌ای از بین برود دیگر امکان ندارد رشد و نمو پیدا کند حال اگر عملی بخاطر غیر خدا یعنی بخاطر بشر ناقص از هر جهت، بجای آورده شد آیا صحیح است که انتظار ترقی و رشد و پاداش و اجر، از انسان ناقص و عاجزی داشته باشیم ؟

بهمین حقیقت اشاره دارد آنجا که در برخی از روایات وارد است که روز قیامت خداوند هنگام رسیدگی به اعمال بندگان خطاب به ریاکاران می‌فرماید : بروید بسوی کسانی که در دنیا بخاطر آنان ریا در عمل کردید و ببینید آیا قادرند پاداشی در مقابل این ریا به شما بدهند؟ (۲)

بدیهی است کسی که عملی را به خاطر خداوند بجای نیاورد چگونه انتظار پاداش از او دارد در حالی که عمل از داخل پوچ و بی مغز بوده ، امکان رشد را ندارد .

رسول اکرم (ص) فرمود : « لا یقبل الله تعالی علافیه مثقال ذره من ریا » خداوند عملی را که در آن ذره‌ای ریا باشد ، قبول نمی‌کند .

روزی رسول خدا (ص) در میان جمعیت مسلمین به گریه افتاد ، از علت گریه او سؤال کردند ، فرمود : من از لحاظ رخنه شرك در میان شما نگرانم ، آگاه باشید من بر شما در مورد پرستش آفتاب و ماه و بت سنگی نمی‌ترسم (بسیار بعید است که شما آلوده اینها شوید) و لکن از ریاکاری شما بیم دارم ! (۳)

از نگرانی عمیق رهبر امت از همان اوائل طلوع اسلام بخوبی می‌توان اجمالاً بتأثیر سوء و ناگوار بلای بزرگ روحی ریاکاری در میان جامعه توحیدی بلکه در جمیع جوامع انسانی پی برد .

۱ - سوره ۱۰۷ - آیات ۴ تا ۷ - ۲ - جامع السعادات ج ۲ ص ۳۷۸

۳ - احیاء العلوم ج ۳ ص ۲۵۴